

הרב יהודה הלוי עמיהי

פגיעה בעצם הזנב של בכור

שאלה

בכור שזנבו נתפס בגדר ונתלש, בגלל תלישה זו התגלה עצם הזנב של הטלה (הבכור). על פי הנחיית הוטרינר יש לחתוך את עצם הזנב מיד כדי שהבשר יכסה את המקום ולא יהיו זיהומים. נשאלת השאלה האם אפשר להתיר להוריד את עצם הזנב או שיש לחוש לעשיית מום בטלה הבכור.

א. הטלת 'מום קבוע' בבכור שיש בו 'מום עובר'

הטור (יו"ד סי' שיג) כתב: 'דבר תורה בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע אלא שחכמים אסרוהו'. ה'בית יוסף' הסביר:

דבר תורה בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע אלא שחכמים אסרוהו. כן כתב הרא"ש בפרק כל פסולי המוקדשין (סי' ד) כמו שאכתוב בסמוך משום דקרא קאמר (ויקרא כב, כא) תמים יהיה לרצון כשהוא תמים להקריבו למזבח לרצות כל מום לא יהיה בו. ואף על גב דמדאורייתא שרי מדרבנן אסור.

אמנם, התירו לעשות מום קבוע במקרה שאחזו דם, וזו לשון ה'טור':
ובהמה שאחזה דם ואין לה רפואה אלא ע"י הקזה, שאם לא יקיצה במקום שעושין בה מום קבוע תמות, חשיבא כבעלת מום ומ"מ אינה נשחטת עליו דחשוב כמום עובר כיון שיש לה רפואה. ופליגי בהא, רבנן סברי מותר להקיז להטיל בה מום קבוע, אף על גב דבעלמא אסור להטיל מום קבוע בבהמה שיש בה מום עובר - הכא שרי כיון שתמות אם לא יטילו בה המום הקבוע, ומכל מקום סברי שאינה נשחטת על ידי המום של ההקזה, ר"ש מתיר לשוחטו עליו. והרמב"ם פסק כר' שמעון וא"א הרא"ש ז"ל כרבנן.

נחלקו רבנן ור"ש אם לאחר שהתירו לעשות מום קבוע בבהמה שיש חשש שתמות, מותר לאכול את הבהמה או שמא יש עדיין קנס שלא להתיר על סמך מום זה. הרא"ש הכריע כדעת חכמים שאין המום שנעשה בבהמה מסוכנת מתיר את הבהמה לשחיטה והרמב"ם הכריע כדעת ר"ש, שכן הגמרא הכריעה כמותו, לכן מותר לכהן לעשות שימוש בבכור זה.

ה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' סעי' ו) פסק כרמב"ם, וזו לשונו:
בכור שאחזו דם, יקיז ובלבד שלא יתכוין לעשות מום. ואם נעשה בו מום בהקזה זו, הרי זה נשחט עליו.

הגר"א בביאורו ל'שלחן ערוך' (ס"ק ו) הסביר מדוע דחה הרמב"ם את שאלת הרא"ש מכך שיש לפסוק כחכמים ולא כר"ש, וזו לשונו:

ושיטה אחרת לתוס' שם ד"ה אילימא כו' דבתרתי פליגי כו' וכ"כ הרא"ש והטור, אלא שתמה למה פסק כר"ש ומפרש דשמואל פסק כרבנן, ודבריו דחוקים ותמוהים, וכי לא משכח בגמ' דאיפסיק כיחידאה הלא כל הש"ס מלא מזה אדרבה כי פסק כחכמים מתמהי פשיטא.

הגר"א אומר שאמנם בדרך כלל 'יחיד ורבים הלכה כרבים', אבל כיוון שבגמרא פסקו כר"ש יש לפסוק כדעת יחיד, ואדרבה אם הגמרא הייתה אומרת שהלכה כרבנן השאלה הייתה מה החידוש, מכאן שעיקר הדין הוא כדעת הרמב"ם וה'שלחן ערוך' שאפשר להחשיב את המום שנעשה בהיתר כמום קבוע, ולתת את הבכור לכהן לאוכלו.

ב. הורדת עצם הזנב

הרמב"ם¹ כתב שאם נשברה עצם מהזנב זה מום שאפשר להתיר היום, למרות ששבירה בצלעות לא מתירה מכיוון שהיא מכוסה בשר, אבל בעצם הזנב משמע שהדבר מותר², אבל כל הדיון הוא בעצם שבורה מכוסה אבל בעצם הזנב שאם תינטל כל העצם מיד ידעו על כך נראה שלכולי עלמא יש להחשיבו כמום שאפשר להתירו לאכילת כהן.

סיכום

לפי דברי הרמב"ם וה'שלחן ערוך' ונושאי הכלים בנידון דידן שיש סכנה לבכור (זיהום בגלל עצם הזנב) ולכן אפשר להורידו, אפשר גם להתיר את הבכור על סמך המום הקבוע שאין לו כעת את עצם הזנב.

1. רמב"ם, הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ד.
2. עיין בב"ז, יו"ד סי' שט ד"ה נחלק הזנב.